רבי אליעזר אומר פותחין לאדם בכבוד אביו ואמו. (ד) שאומר לו אילו היית יודע שאומרים על אביך פלוני לו לגנב גנדל כן רשע כזה שהוא פרוץ בנדרים שכן רשעים דרכן לגדור כדאמרינן לעיל בפירקין קמא (דף ט.) ואם אמר לאו דאילו הייתי יודע לא הייתי נודר מתירין לו: **וחכמים אוסרין.** שאפילו אין דעתו להתחרט נותנים לו דעת (ה) להתחרט: **רבי צדוק אומר עד שפותחין לו בכבוד אביו ואמו כו'.** כלומר אם כן יכולים לפתוח לו בכבוד אביו ואמו פותחין לו גמי בכבוד המקום שיכולים לומר לו גמי שכנגד הקב"ה עושה שנודר ורשע הוא לשמים: **אלא אם אתה אומר כן.** שפותחין לו בכן: **אין נדרים.** בגמרא מפרש לה: **בדבר שבינו לבין אביו ואמו.** כמה שהאיר[2] והם לריכים לו להנאתו שפותחין לו בכבודם: **פותחין בנולד.** כדבר שלא היה בעולם בשעת נדרו (ו) ועדיין עתידין לבוא לעולם לאחר שנדר ומפרש כילד: **ונעשה סופר.** אית דאמרי תלמיד שהוא לריך לו ואית דאמרי לבלר שלריך לו גמי: **או שהיה משיא.** המודר את בנו ואמר אילו הייתי יודע כו' בקרוב זמן לא הייתי נודר: **ונעשה.** אותו בית: **בית הכנסת.** האי גולד ממש הוא: ר"א מתיר וחכמים אוסרין. דקסברי אין פותחין בגולד ובמש' נזיר בפ' כ"ש (דף לב:) מפרש דזכיהו חכמים לר' אליעזר והודה להם: **גמ' מאי אין נדרים.** דקאמר (ז) לן רבי לדוק לר' אליעזר אין נדרים: **ניתרין יפה.** כדפרשינן לעיל אפילו אין דעתו להתחרט ממוך שמאיימין עליו כל כך משום כבוד אביו ואמו אומר שמתחרט אבל אין מתחרט לגמרי: אין

רבי אליעזר אומר פותחין לאדם בכבוד אביו ואמו וחכמים [א]אוסרין אמר רבי צדוק [ב]עד שפותחין לו בכבוד אביו ואמו יפתחו לו בכבוד המקום[ג] אם כן אין נדרים (ד) [ג]מודים חכמים לר' אליעזר בדבר שבינו לבין אביו ואמו שפותחין לו בכבוד אביו ואמו ועוד אמר רבי אליעזר[ה] פותחין בנולד[ו] וחכמים [ד]אוסרין כיצד אמר קונם (ז) שאני נהנה לאיש פלוני ונעשה סופר או שהיה משיא את בנו (ג) ואמר אילו הייתי יודע שהוא נעשה סופר או שהיה משיא את בנו בקרוב לא הייתי נודר קונם לבית זה שאני נכנס ונעשה בית הכנסת אמר אילו הייתי יודע שהוא נעשה בית הכנסת לא הייתי נודר רבי אליעזר מתיר וחכמים [ה]אוסרין: **גמ'** מאי אין נדרים אמר אביי [ו]אם כן אין נדרים ניתרין יפה ורבא

רבי אליעזר אומר פותחין לו לאדם בכבוד אביו ואמו. שאומרים לו אילו היית יודע שמנדין אביך ואתך על שאתה קל בנדרים וכדאמרינן (סנהדרין נב) דקרו לרשיעא בר לדיקא רשיעא בר רשיעא כלום היית נודר. לשון אחר שיאמרו שאתה למדת מהם שאף הם מזלזלין בנדרים: **וחכמים אוסרים.** בגמרא מפרש טעמייהו: **אמר ר' צדוק עד שפותחין בכבוד אביו ואמו פותחין לו בכבוד המקום.** כלומר רבי אליעזר כי היכי דשרי לפתוח בכבוד אביו ואמו שרי גמי לפתוח בכבוד המקום שאומרים לו אילו היית יודע כשנדרת שהיית מיקל בכבוד המקום דהא אמרינן בספרי[2] שהוא כנודר כמלך עממו כלום היית נודר: **אמרו לו אם כן אין נדרים.** כלומר אפי' ר' אליעזר מודה לרבנן דבכבוד המקום אין פותחין דאם איתא דפותחין אין נדרים. ובגמרא מפרש[3] מאי דבר שבינו לבין אביו ואמו כגון שאסרם בהנאתו. ומיהו נהי דמסקינן הכא דאין פותחין בכבוד המקום דוקא בכבוד המקום הוא דאין פותחין משום דאם איתא דפותחין אין נדרים נתרים יפה כדאיתא בגמ' שאין אוס אדם שיעיז פניו לומר שאפי' היה יודע שהוא מיקל בכבוד המקום היה נודר ואפי' לא היה נמנע לבן מתחלה יסקר לומר כן. אבל בכבוד מלוה אתא פותחין וכדתנן לקמן (דף פה:) פותחין לו מן הכתוב בתורה אילו היית יודע שאתה עובר על לא תשנא את אחיך בלבבך[2] כלום היית נודר משום דמלוה אתא כי הני דמני תנא לא אמרינא להו לאינשי כולי האי ואי אפילו אדעתא דהכי היה נודר לא יסקר לומר אילו הייתי יודע שכן לא הייתי נודר. והיינו נמי דתנן [סו.] פותחין בשבועות: **ירושלמי.** הכל מודים בכבוד רבו שאינו מעמיד דתנינן[7] ומורא רבך כמורא שמים הלכך אין פותחין בו: **גמ' מאי אין נדרים אמר אביי אם כן אין נדרים ניתרין יפה.** שאפילו אם מתחלה לא היה נמנע מפני כבוד המקום לא יעיז פניו בכך לפני חכם ויסקר ויאמר אילו הייתי יודע לא הייתי נודר נמצא שאין נדרים מותרין יפה ומשום הכי אמרה רבי אליעזר לרבנן שאין פותחין לו בכבוד המקום ומיהו בכבוד אביו ואמו פליגי דרבנן אסרי דסברא להו לא שנא בכבוד המקום ולא שנא בכבוד אביו ואמו אין אדם מעיז הלכך אין פותחין ורבי אליעזר סבר בכבוד המקום הוא דאין אדם מעיז אבל בכבוד אביו ואמו מעיז הלכך פותחין: ורבא

דמיישינן שמא יתביש ויאמר מדעתא כן לא נדרתי ויסקר. **אמר ר"א בר צדוק.** לפיה לדברי חכמים: **עד שפותחין בכבוד אביו יפתחו בכבוד המקום.** פירוש אילו היית יודע שקולאן אותך רע לפני המקום כלום היית נודר: **אמרו לו [א"כ] אין נדרים.** וגמרא מפרש ליה: קונם שאיני נהנה לפלוני ונעשה סופר. ולריך לו לפי שהוא נותר שנתות העיר: **או שמשיא בנו.** ולריך לימס לפיתו לתופת בנו: **ועוד אמר רבי אליעזר.** קולא אחרת בנדרים וכמה לא פרכינן כיון דאסקקון[ס] רבנן אמתי תנא ועוד כדפריך פרק שני דעירובין (דף כג.) דכיון דקולא היא אית ליה שפיר לאתויי ועוד דלא פריך הכי אלא גבי אומרא (אלא) לפי שאין פירוש להתמיר: **פותחין בנולד וחכמים אוסרין.** פי' דבשביל הנולד אין נעשה הנדר נדר בעות ועשמא (דכל) [דבעינן] תרעה דע"י פרעה נעשה הנדר בעות ובעל מעיקרו: **מאי אין נדרים.** אמר אמי אין נדרים נתרים יפה. כלומר שבלא מקייים הנדר ומתמת בעות שלבעה כן לא [ז] נדר:

היכי דפותחין בכבוד אביו ואמו ולא מיישינן שמא יסקר, יפתחו לו גמי בכבוד המקום ויאמרו לו אילו היית יודע שתקרא רע לפני המקום כלום היית נודר: **אמרו לו.** הביטו חכמים דהכי אליעזר מהא לא מקיימינן דלמה ר"א מודה בהא דודאי יסקר דלא חליף אינש כולי האי שיאמר שלא היה מניח בשביל זה ולא דמי (לרשב"ג) [לר"ג] [לעיל כב.] דפתח להוא גברא יש בטוח במדקדות מבב ולהא דאמרי' ברש ברבעה נדרים (סס) דפתחינן בפיפיה דר' נתן המקיימו פליגי מקרינ עליו קרבן דהיינו בבבוד המקום דהתם אומר לו מן הפסוקים כהך דתנן במתני' (לקמן פה:) שעובר על לא תעשה ולא תקום ולא תעוור אבל היכא שמזכיר לו בבבוד המקום אז ודאי מסקר: **דבר שבינו לבין אביו ואמו.** כגון שסחיר אביו: **ועוד אמר ר"א.** קולא אחרת בנדרים פותחין בנולד כגון דבר שאינו מלוי ונולד ומתחדש אחר שנדר ואילו ידע מעיקרא שיתחדש דבר זה לא היה נודר: **וחכמים אוסרים.** דטעמא דתרעה משום שע"י תרעה נעקר הנדר מעיקרו וכדבר שאינו מלוי אינו נעשה נדר בעות מעיקרו כי בשביל זה לא היה מניח מליודו כי היה בטר שלא יבא לעולם: **ונעשה סופר.** תלמיד חכם

והכל לריכין לו: **והיה משיא את בנו.** כגון שהדיבו לזמן ולא היה בטר שיעיא לא בנו מחוך אותו זמן ולעכרן לילך לעוסק בנו: **גמ' א"כ אין נדרים נשאלין לחכם.** דפתיחה דבכבוד המקום שייכא בכל הנדרים ואם יפתחו לו בכבוד המקום כשידור פעם אחת לא יבא לתכם להתיר לו אלא יפתח זה הפתח לעצמו והוא אינו יודע דהוא אינו מוחלן אבל אחרים מוחלין לו [תגיגה דף י.]:

מסורת הש"ס עם הוספות

ס) גזל לב: ועיין תוס' שם לב. ד"ה מי, ב) ריש מכות, ג) ויקרא יט ז. ד) אבות פ"ד מי"ב.

הגהות הב"ח

(ה) במשנה ומודים חכמים: (ב) שם שאיני עכנה כל"ל וכן לקמן: (ג) שם אם בנו בקרוב ואמר אילו הייתי: (ד) רש"י ד"ה ר' אליעזר וכו' שאומרים לו אילו היית יודע שיאמרו על אביך: (ה) ד"ה וחכמים וכו' לו דעת לומר שיתחרט הס"ד ואח"כ מ"ה אמר ר' לדוק עד וכו' מ"ב שיכולים לפתוח וכו' בגמרא מפרש לה הס"ד: (ו) ד"ה פותחין וכו' בשעת נדרו עדיין בעתידין לבוא: (ז) ד"ה מאי וכו' דקאמר ליה ר' לדוק לר' אליעזר הס"ד:

פירוש הרא"ש

רבי אליעזר אומר פותחין לאדם בכבוד אביו ואמו. שאומרים לו אילו היית יודע שיאמרו העולם לאביך ולאמך ראו גדולים שנדלאם כמה בנכם קל בנדרים ומצאתם מזלזל בכבודם כלום היית נודר: **וחכמים אוסרים.** דמייתינן שמא מסקר כי הוא טוב לומר שלא היה מניח בשביל כבוד אביו ואמו אם אביו אם כן נדר זה בלא תרעה. ומייתי שאינו מתחרט מעיקרא דקרי"ל (לעיל כג:) פותחין בתרעה ואין לריך למצוא לו פתח בשהוא מתחרט מעיקרא: **יפתחו לו בכבוד המקום.** כמ להקשות על דברי ר"א כי

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ו מהלכות שבועות הל' י ופ"ד מהל' נדרים הל' ה סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רכח סעיף יא:
ב ב מיי' פ"ו מהלכות שבועות הל' ה טוש"ע י"ד סס סעיף י:
ג ג (מיי' שם) טוש"ע י"ד שם סעיף יא:
ד ד ה מיי' שם הל' יב טוש"ע שם סעיף יב:
ה ו (מיי' שם) טוש"ע שם סעיף י:

הגהות וציונים

ס) נ"א נוסף אמרו לו. והיא נוסי' התוס' והרא"ש והר"ן. ומרש"י נראה דגרים כלפנינו והכל מדברי ר"צ. ועי' תוי"ט שכן גם גי' הרמב"ם: ב) פי' הר"ן על זה בע"ב: ג) שהדירין והם צריכים לו להנאתן כצ"ל (באה"מ): ד) פרש"ל לה הס"ד ומה"ד דבר שבינו כו' (גלילון) והרש"ש מגיה מפרש מאי קאמר והס"ד ומה"ד בדבר שבינו. בכתי' מפרש אמאי והס"ד: ס) בהגי"ש נוסף חכם הבא להתיר נדר מותר לו לפתוח לנדר: ו) בהגי"ש נוסף עליך כלום היית נודר ואמר לא, יתיר לו: ז) לא היה נודר ואין זה היתר יפה כצ"ל (הגי"ש):

תוספות

רבי אליעזר אומר פותחין לאדם בכבוד אביו. כלומר ה) אילו היית יודע שאומרים עליך כן אביך ואמך דאיתם [כמה] בנכם קל בנדרים ותקניטו ן. וי"מ שיאמרו בעולם אוי לאב ולאם שבגידלו בן שקל בנדרים כזה: **וחכמים אוסרין.**

לסיכום על החלקים שבר"ן שהם פלפול ולא פירוש ראה להלן page 18

ורבא אמר אם כן אין נדרים נשאלים לחכם. אם כן דפותחין לו בכבוד המקום לא יהו נדרים נשאלים לחכם שכל אחד ואחד פותח פתח זה לעצמו שהרי פתח זה רשות לכל הנדרים. וקשיא לן מי מהאי טעמא מודה רבי אליעזר בכבוד המקום אמאי פליג בכבוד אביו ואמו דהא איכא למימר נמי להאי טעמא. ואפשר דס"ל לרבי אליעזר דאיכא נדרים דקילי כולי האי שאין לאביו ולאמו זלזול בהן והכי ליכא למפתח בהו בכבוד אביו ואמו הלכך כיון דכל נדרים לא קגי להו בהאי פתחא נמצאים נדרים דקגי להו נמי פותחין כדמסקינן בשמעתין. ורבנן סבירא להו דאם איתא דפותחין לכולהו נדרי קגי ואם כן אין נדרים נשאלין לחכם הלכך בכולהו אין פותחין: **עוד אפשר** לי לומר דה"ק אמר אביי ג"כ אין נדרים מותרין יפה ומש"ה מודה ר' אליעזר לרבנן בכבוד המקום ופליג בכבוד אביו ואמו בההוא טעמא גופיה וכדכתיבנא לעיל דרבי אליעזר לא חיש לטעמא דאין נדרים מותרין יפה ורבנן חייש. ורבא פליג עליה ואמר אין בכבוד המקום קושטא קאמרת דאיכא למיחש לאין נדרים נתרין יפה ומשום הכי כולי עלמא מודו דאין פותחין בו אבל בכבוד אביו ואמו אפילו רבנן לא חייש היא לאין נדרים נתרין יפה דהא תנן דלכבוד מלוה אתא פותחין וכדכתיבנא בתמני' [2] וכבוד אביו ואמו נמי לא שנא אלא טעמייהו דרבנן דאמרי בכבוד אביו ואמו משום דאם שאין דפותחין כיון דבהאי פתחא קגי לכולהו נדרי אין נדרים נשאלין לחכם ור' אליעזר לא חיש להאי טעמא כלל: **תנן** ומודים חכמים לר"א וכו'. כיון דאיתצף ליה הא איתצף. כיון שמתחלה הניח פניו לאסרן בהנאתו איתלף וכשפותחין לו בכבודן לא משקר ומש"ה פותחין ליכא למיחש: **הכא אמאי** פותחין. והא איכא למיחש דכיון דידע דפותחין לו בכבוד אביו ואמו אף הוא יפתח לעצמו ולא ילך אצל חכם: **כיון דכל נדרי לא סגיא** לדהו בלא חכם. שהרי בשאר נדרים אין בכבוד אביו ואמו ומתוך שאינו יודע למצוא בהן פתח צריך הוא שילך אצל חכם: ה"ג פותחין. שמתוך שהורגל ליכל אצל חכם אף בנדרים הללו ילך אצלו: **מתני'** ועוד אמר ר' אליעזר פותחין בנולד. אע"ג דאפקריה רבנן למלתיה דר"א ליכא למידק מאי ועוד אע"ג דדייק הש"ס הכי בפרק עושין פסין (עירובין דף כג.) דאמאי הכא דהוי להמירא וכתא דהמירא אליס עוברא ומשום הכי אף על גב דאפקריה רבנן למלתיה קתני ועוד: **וחכמים אומרים.** משום דפתח דשכיח הוא דמשוי ליה לנדר נדר טעות אצל מולד לא: **ונעשה סופר.** ולריך לו תמיד: **או שהיה משיא את בנו.** ורגילין לאמול בשעורת הגשואין: **רבי אליעזר מתיר וחכמים אוסרין.** משום דנקט בני עוברא הדר ותנא דבכולהו ר' אליעזר מתיר וחכמים אוסרין: **גמ' מאי טעמא דרבי אליעזר.** דאילו רבנן מסתבר טעמייהו דלכתיבנא בתמני': **כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך.** אף על גב דיתרו השמיע למשה[7] כדכתיב[8] ויואל משה לשמע את חותנו ויתן לו את בתורה אפילו הכי משה רבינו לא היה נשבע אלא ממנו שהיה ירא מדנו ומאסרה ולפיכך פתח לו הקב"ה כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך: **ורבנן מאי טעמייהו.** מאי עבדי בהאי קרא: **קסברי** הנהו מי מתו. בתמיה: **כל מקום שנא' נצים ונצבים אינן אלא דתן ואבירם.** כמו שנא' בהם (במדבר כו) אשר הלו וכתיב (שם טז) יאלו נלבים, הלכך שני אנשים עברים נלים (שמות ב) היו דתן ואבירם, וכן (שמות ה) ויפגעו את משה ואהרן נלבים הנלבים פגעו במשה ואהרן וכתיב אלמא לא מתו: **אלא** כדאמר ריש לקיש שירדו מנכסיהם. וכיון דעניים הם לא היו יכולין להיות אחין דמיהם נשמעין ועניות לאו טולד הוא דכתיב: עני ומצורע ומי שאין לו בנים. והכהו לא הוו מלוכעים אלא עשירים היו יכולין לחזיק למשה אע"ג דמלוכעים היו ועוד אלא כן היו משלמין מן הממונה. ומומין לא היו דכתיב (במדבר טו) העניים באנשים הללו מנקה. ומנים היו להם דכתיב הם ב) ומנים אלא על כרחך עניים היו:

אין נדרים נשאלין לחכם. אם פותחין בכבוד המקום אלא תרעה אחרת כל אחד ואחד יחיר נדרו כש"ע ומאי לאלוני: **כיון דאיתצף [אי]תצף.** אליבא למיחש אן יהיה אלו לקיים הנדר בכל ענין דכיון דאלוף טולי הלי לא יתמיה לומר שנדר בכל ענין (כו') [ק]: **אלא לרבא דאמר אין נדרים נשאלין לחכם.** לפי [1] שאין הכחם מוצא תרעה אלא מצוף הנדר הכא אמאי פותחין שהרי תרעה אחת איכא מצוף הנדר ומ"ש לחוש דבכל נדרים לא יבאל לחכם: **כיון דבכל נדרים לא סגי בלא חכם.** דלא (אחרי) [אחר] רבנן לפתוח בכבוד אביו ואמו כ"א מה לא יעשה ויאל אצל חכם: **מאי טעמא דרבי אליעזר.** דמסכנא יש לנו לומר דאין פותחין בטולד: **כי מתו כל האנשים.** משה נדר שיבא אצל חמיו מתנין לפי שהיה יכא לבוא לאלוני ומפני דתן ואבירם ופתח לו הקב"ה פתח ממה שמתו ומיתה הוי טולד: **ורבנן.** פי' היכי סברי: **[מי] מתו.** בתמיה: **כל מקום שנאמר נצים.** כדכתיב שני אנשים נלים (שמות ב): **נצבים.** דכתיב [שמות ה] ויפגעו את משה ואת אהרן נלבים. וכ"ש אותם שהיו נלבים פגעו במשה ואהרן. ולל מקום לאו דוקא דאלוי כמות ממקום אחר דאי מקום דכתיב [במדבר טו. כו] והקן ואבירם יאלו נלבים הרי הוא מפרש בהדיא ולא אלעזרין ליה: **אלא שירדו מנכסיהם.** ומולד כי הלי דעוני מולדו רבנן: **ארבעה חשובים כמתים.** ופקא מקרא לטעמי עלייהו רבמי:

ליקוטי רש"י

אל נא תהי כמת. שבמלוכע תשוב כמת מה מת מעמא בניאה אף מלוכע מעמא בניאה [במדבר יב. יב].

הגהות וציונים

א) נ"א **בלא** (כי"מ ור"): **ב)** צ"ל **דאריב"ל** (הגי"ש. כי"מ): **ג)** פי' מסירו מלבו כאילו אינו נדר כלל. לשון אם הניא אביה (מ"א): **ד)** נדצ"ל **דאי** (מ"א): **ה)** נדצ"ל **ודאי** כי מתו ה"ק דחמנא (באה"מ): **ו)** פי' חרטה: **ז)** צ"ל **דיכון** (הגי"ש). ונד"ז גורס **לפיכך אין החכם מוציא החרטה** אלא מגוף הנדר כו'. ופי' מכח חשש זה שלא יהיו נדרים נשאלין לחכם תקנו שאין החכם מוציא פתח רק מגוף הנדר: **ח)** צ"ל **הכא** כיון (הגרז"ס): **ט)** צ"ל **ונשיהם** ובניהם. והיינו קרא דפרשת קרח טז פסוק כז (גליון):

מסורת הש"ס עם הוספות

א) ע"ז ה. ע"ש [לעיל ז:]. **2)** חגיגה י., **ג)** בד"ה אמרו, **ד)** כראיתא לקמן סה., **ה)** שמות ב כא, **ו)** הל' א והל' ד.

הגהות הב"ח

(א) גמ' נתרין יפה ככא כיון: **(ב)** רש"י ד"ה דכיון לאיתלף וכו' ואי אמר דמתחרט ולא נתחרט בלבו ופיו ולבו שון: **(ג)** ד"ה אמרי וכו' שלא יחיל בעצמו: **(ד)** ד"ה ורבנן וכו' דהא קמ"ל וכו' אלא שירדו מנכסיהן וכו' והכי קתמר וכו' ואהכי אמרי: **(ה)** ד"ה אינן אלא דתן ואבי' בשעת הנולד והיו כמתים דלאו נולד הוא הע"ל:

תורה אור השלם

א) וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְיָן לֵךְ שֻׁב מִצְרָיִם כִּי מֵתוּ כָל הָאֲנָשִׁים הַמְבַקְשִׁים אֶת נַפְשֶׁךָ: [שמות ד, יט]

ב) וַתֵּרֶא רָחֵל כִּי לֹא יָלְדָה לְיַעֲקֹב וַתְּקַנֵּא רָחֵל בַּאֲחֹתָהּ וַתֹּאמֶר אֶל יַעֲקֹב הָבָה לִּי בָנִים וְאִם אַיִן אָנֹכִי מֵתָה: [בראשית ל, א]

ג) אַל נָא תְהִי כַּמֵּת אֲשֶׁר בְּצֵאתוֹ מֵרֶחֶם אִמּוֹ וַיֶּאֱכַל חֲצִי בְשָׂרוֹ: [במדבר יב, יב]

ד) בַּמְחַשְּׁכִים הוֹשִׁיבַנִי כְּמֵתֵי עוֹלָם: [איכה ג, ו]

פירוש הרא"ש

בשלמא לאביי דאמר א"כ אין נדרים נתרין יפה. והייגו נמי נעשה דמסכמים בכבוד אביו ואמו: **הכי נמי[ט] כיון דאתצפיה אחצפיה.** לכיון שסתלוף פניו לסדיל אביו ואמו ג"כ בשעת הסרה נמי אם אין לו מרעה ומאמר שלא היה מנים בשביל בטחם: **הכא אמאי פותחין.** הכי נמי איכא למיחש שיפתח לעצמו. ומשני כיון דשאר נדרים אין פותחין בכבוד אביו ואמו לא אתי למעטי כי אין חילוק בנדרים ומנו שנדר אחר צריך לנא לפני חכם גם בזה יש לפני חכם: **מ"מ** דר' אליעזר. דמסתבר טעמייהו דרבנן דשמיתת נולד לא הוי מרעה מעיקרא: **כי מתו כל האנשים.** משה נדר לשמת במדבר ושלא לשוב למצרים ופתח לו הקב"ה פתח שאם היה יודע שמתו שוראלו לא היה נודר, ואע"פ שנדר לא יתרו ממיר מכל מקום עיקר הנדר היה משום דבלאו הכי לא היה רשאי לשוב למצרים מפני שוראלו: **קסברי.** הנהו מי מתו: **כל מקום שנאמר נצים ונצבים אינם אלא דתן ואבירם.** שכן מלינו בהם (במדבר כו) אשר הלו וכתיב (שם טז) יאלו נלבים, הלכך שני אנשים עברים נלים (שמות ב) היו דתן ואבירם, וכן (שמות ה) ויפגעו את משה ואהרן נלבים הנלבים פגעו במשה ואהרן וכתיב אלמא לא מתו: **אלא** כדאמר ריש לקיש שירדו מנכסיהם. וכיון דעניים הם לא היו יכולין להיות אחין דמיהם נשמעין ועניות לאו טולד הוא דכתיב: עני ומצורע ומי שאין לו בנים. והכהו לא הוו מלוכעים אלא עשירים היו יכולין לחזיק למשה אע"ג דמלוכעים היו ועוד אלא כן היו משלמין מן הממונה. ומומין לא היו דכתיב (במדבר טו) העניים באנשים הללו מנקה. ומנים היו להם דכתיב הם **ט)** ומנים אלא על כרחך עניים היו:

אין נדרים נשאלין לחכם. אם כן דפותחין לו יהו נדרים נשאלים לחכם שכל אחד ואחד פותח פתח זה לעצמו שהרי פתח זה רשות לכל הנדרים. וקשיא לן מי מהאי טעמא מודה רבי אליעזר בכבוד המקום אמאי פליג בכבוד אביו ואמו דהא איכא למיחש נמי להאי טעמא. ואפשר דס"ל לרבי אליעזר דאיכא נדרים דקילי כולי האי שאין לאביו ולאמו זלזול בהן והכי ליכא למפתח בהו בכבוד אביו ואמו הלכך כיון דכל נדרים לא קגי להו בהאי פתחא נמצאים נדרים דקגי להו נמי פותחין כדמסקינן בשמעתין. ורבנן סבירא להו דאם איתא דפותחין לכולהו נדרי קגי ואם כן אין נדרים נשאלין לחכם הלכך בכולהו אין פותחין: **עוד אפשר** לי לומר דה"ק אמר אביי ג"כ אין נדרים מותרין יפה ומש"ה מודה ר' אליעזר לרבנן בכבוד המקום ופליג בכבוד אביו ואמו בההוא טעמא גופיה וכדכתיבנא לעיל דרבי אליעזר לא חיש לטעמא דאין נדרים מותרין יפה ורבנן חייש. ורבא פליג עליה ואמר אין בכבוד המקום קושטא קאמרת דאיכא למיחש לאין נדרים נתרין יפה ומשום הכי כולי עלמא מודו דאין פותחין בו אבל בכבוד אביו ואמו אפילו רבנן לא חייש היא לאין נדרים נתרין יפה דהא תנן דלכבוד מלוה אתא פותחין וכדכתיבנא בתמני' [2] וכבוד אביו ואמו נמי לא שנא אלא טעמייהו דרבנן דאמרי בכבוד אביו ואמו משום דאם שאין דפותחין כיון דבהאי פתחא קגי לכולהו נדרי אין נדרים נשאלין לחכם ור' אליעזר לא חיש להאי טעמא כלל: **תנן** ומודים חכמים לר"א וכו'. כיון דאיתצף ליה הא איתצף. כיון שמתחלה הניח פניו לאסרן בהנאתו איתלף וכשפותחין לו בכבודן לא משקר ומש"ה פותחין ליכא למיחש: **הכא אמאי** פותחין. והא איכא למיחש דכיון דידע דפותחין לו בכבוד אביו ואמו אף הוא יפתח לעצמו ולא ילך אצל חכם: **כיון דכל נדרי לא סגיא** לדהו בלא חכם. שהרי בשאר נדרים אין בכבוד אביו ואמו ומתוך שאינו יודע למצוא בהן פתח צריך הוא שילך אצל חכם: ה"ג פותחין. שמתוך שהורגל ליכל אצל חכם אף בנדרים הללו ילך אצלו: **מתני'** ועוד אמר ר' אליעזר פותחין בנולד. אע"ג דאפקריה רבנן למלתיה דר"א ליכא למידק מאי ועוד אע"ג דדייק הש"ס הכי בפרק עושין פסין (עירובין דף כג.) דאמאי הכא דהוי להמירא וכתא דהמירא אליס עוברא ומשום הכי אף על גב דאפקריה רבנן למלתיה קתני ועוד: **וחכמים אומרים.** משום דפתח דשכיח הוא דמשוי ליה לנדר נדר טעות אצל מולד לא: **ונעשה סופר.** ולריך לו תמיד: **או שהיה משיא את בנו.** ורגילין לאמול בשעורת הגשואין: **רבי אליעזר מתיר וחכמים אוסרין.** משום דנקט בני עוברא הדר ותנא דבכולהו ר' אליעזר מתיר וחכמים אוסרין: **גמ' מאי טעמא דרבי אליעזר.** דאילו רבנן מסתבר טעמייהו דלכתיבנא בתמני': **כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך.** אף על גב דיתרו השמיע למשה[7] כדכתיב[8] ויואל משה לשמע את חותנו ויתן לו את בתורה אפילו הכי משה רבינו לא היה נשבע אלא ממנו שהיה ירא מדנו ומאסרה ולפיכך פתח לו הקב"ה כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך: **ורבנן מאי טעמייהו.** מאי עבדי בהאי קרא: **קסברי** הנהו מי מתו. בתמיה: **כל מקום שנא' נצים ונצבים אינן אלא דתן ואבירם.** כמו שנא' בהם (במדבר כו) אשר הלו וכתיב (שם טז) יאלו נלבים, הלכך שני אנשים עברים נלים (שמות ב) היו דתן ואבירם, וכן (שמות ה) ויפגעו את משה ואהרן נלבים הנלבים פגעו במשה ואהרן וכתיב אלמא לא מתו: **אלא** כדאמר ריש לקיש שירדו מנכסיהם. וכיון דעניים הם לא היו יכולין להיות אחין דמיהם נשמעין ועניות לאו טולד הוא דכתיב: עני ומצורע ומי שאין לו בנים. והכהו לא הוו מלוכעים אלא עשירים היו יכולין לחזיק למשה אע"ג דמלוכעים היו ועוד אלא כן היו משלמין מן הממונה. ומומין לא היו דכתיב (במדבר טו) העניים באנשים הללו מנקה. ומנים היו להם דכתיב הם **ט)** ומנים אלא על כרחך עניים היו:

ורבא אמר א"כ אין נדרים נשאלין לחכם תנן ומודין חכמים לרבי אליעזר בדבר שבינו לבין אביו ואמו שפותחים לו בכבוד אביו ואמו בשלמא לאביי דאמר אם כן אין נדרים ניתרין (ח) הכא כיון דאיתצף ליה הא איתצף ליה אלא לרבא דאמר אם כן אין נדרים נשאלין לחכם הכא אמאי פותחין אמרי כיון דכל נדרי לא סגיא לדהו דלאו[ט] חכם הכא נמי פותחין: ועוד אמר רבי אליעזר פותחין בנולד כו': מ"ש דרבי אליעזר אמר רב חסדא דאמר קרא [א] כי מתו כל האנשים והא מיתה דנולד הוא מכאן שפותחין בנולד ורבנן מאי טעמייהו קסברי הנהו מי מייתי והא אמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יוחי כל מקום שנאמר נצים ונצבים אינן אלא דתן ואבירם אלא אמר ר"ל שירדו מנכסיהן אריב"ל[ב] כל אדם שאין לו בנים חשוב כמת שנאמר [ג] הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי ותניא [ד] ארבעה חשובין כמת עני ומצורע וסומא ומי שאין לו בנים עני דכתיב כי מתו כל האנשים מצורע דכתיב [ה] אל נא תהי כמת וסומא דכתיב [ו] במחשכים הושיבני כמתי עולם ומי שאין לו בנים דכתיב הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי

תניא

אין נדרים נשאלין לחכם. שאומר בלבו מה לי ליל אצל חכם לא לריכנא דודאי מותר הוא דכל כך הנאהו[2] ומתירו הוא בעצמו והמורה אמרה לא יחל דברו הוא מיהו מוחל אבל אחרים מוחלים לו[3]: **בשלמא לאביי דאמר.** הייגו טעמא דרבנן משום דאין ניתרים יפה הכא מודו ליה לרבי אליעזר: **דכיון דאיתצף.** כולי האי מעיקרא לאחרים לאביו ולאמו מנכסיו הא איתלף ליה ושומר מחופה כדמעיקרא ולא [ג] מתחרטו ולא תרעה ופיו ולבו שוין והכי מתירין לו בכך: **אלא לרבא דאמר היינו טעמא משום דאין נדרים נשאלין לחכם.** הכא נמי בנדרים שביבו לבין אביו ואמו אמאי מודו רבנן הא נמי לא אתו לשיולי לחכם ומתיר הוא בעצמו בכבוד אביו ואמו: **אמרי כיון דשאר נדרים לא סגי.** בלא שאלה לחכם משום דאין פותחין בכבוד אביו ואמו אלא יחיר (ג) עצמו הכא בנדר שביבו לבין אביו ואמו מודו רבנן דפותחין דבשביל הא נדר גרידא לפתחו בכבוד אביו ואמו לא אתי למימר אין נדרים נשאלין לחכם כיון דבלאו נדרים בעצמו נשאלין לחכם: **כי מתו כל האנשים.** משה נדר שיבא אצל חמיו מתנין לפי שהיה יכא לבוא לאלוני ומפני דתן ואבירם ופתח לו הקב"ה פתח ממה שמתו ומיתה הוי טולד: **ורבנן.** פי' היכי סברי: **[מי] מתו.** בתמיה: **כל מקום שנאמר נצים.** כדכתיב שני אנשים נלים (שמות ה): **נצבים.** דכתיב [שמות ה] ויפגעו את משה ואת אהרן נלבים. וכ"ש אותם שהיו נלבים פגעו במשה ואהרן. ולל מקום לאו דוקא דאלוי כמות ממקום אחר דאי מקום דכתיב [במדבר טו. כו] והקן ואבירם יאלו נלבים הרי הוא מפרש בהדיא ולא אלעזרין ליה: **אלא שירדו מנכסיהם.** ומולד כי הלי דעוני מולדו רבנן: **ארבעה חשובים כמתים.** ופקא מקרא לטעמי עלייהו רבמי:

ליקוטי רש"י

אל נא תהי כמת. שבמלוכע תשוב כמת מה מת מעמא בניאה אף מלוכע מעמא בניאה [במדבר יב. יב].

הגהות וציונים

א) נ"א **בלא** (כי"מ ור"): **ב)** צ"ל **דאריב"ל** (הגי"ש. כי"מ): **ג)** פי' מסירו מלבו כאילו אינו נדר כלל. לשון אם הניא אביה (מ"א): **ד)** נדצ"ל **דאי** (מ"א): **ה)** נדצ"ל **ודאי** כי מתו ה"ק דחמנא (באה"מ): **ו)** פי' חרטה: **ז)** צ"ל **דיכון** (הגי"ש). ונד"ז גורס **לפיכך אין החכם מוציא החרטה** אלא מגוף הנדר כו'. ופי' מכח חשש זה שלא יהיו נדרים נשאלין לחכם תקנו שאין החכם מוציא פתח רק מגוף הנדר: **ח)** צ"ל **הכא** כיון (הגרז"ס): **ט)** צ"ל **ונשיהם** ובניהם. והיינו קרא דפרשת קרח טז פסוק כז (גליון):

מסורת הש"ס עם הוספות

א) ע"ז ה. ע"ש [לעיל ז:]. **2)** חגיגה י., **ג)** בד"ה אמרו, **ד)** כראיתא לקמן סה., **ה)** שמות ב כא, **ו)** הל' א והל' ד.

הגהות הב"ח

(א) גמ' נתרין יפה ככא כיון: **(ב)** רש"י ד"ה דכיון לאיתלף וכו' ואי אמר דמתחרט ולא נתחרט בלבו ופיו ולבו שון: **(ג)** ד"ה אמרי וכו' שלא יחיל בעצמו: **(ד)** ד"ה ורבנן וכו' דהא קמ"ל וכו' אלא שירדו מנכסיהן וכו' והכי קתמר וכו' ואהכי אמרי: **(ה)** ד"ה אינן אלא דתן ואבי' בשעת הנולד והיו כמתים דלאו נולד הוא הע"ל:

תורה אור השלם

א) וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְיָן לֵךְ שֻׁב מִצְרָיִם כִּי מֵתוּ כָל הָאֲנָשִׁים הַמְבַקְשִׁים אֶת נַפְשֶׁךָ: [שמות ד, יט]

ב) וַתֵּרֶא רָחֵל כִּי לֹא יָלְדָה לְיַעֲקֹב וַתְּקַנֵּא רָחֵל בַּאֲחֹתָהּ וַתֹּאמֶר אֶל יַעֲקֹב הָבָה לִּי בָנִים וְאִם אַיִן אָנֹכִי מֵתָה: [בראשית ל, א]

ג) אַל נָא תְהִי כַּמֵּת אֲשֶׁר בְּצֵאתוֹ מֵרֶחֶם אִמּוֹ וַיֶּאֱכַל חֲצִי בְשָׂרוֹ: [במדבר יב, יב]

ד) בַּמְחַשְּׁכִים הוֹשִׁיבַנִי כְּמֵתֵי עוֹלָם: [איכה ג, ו]

פירוש הרא"ש

בשלמא לאביי דאמר א"כ אין נדרים נתרין יפה. והייגו נמי נעשה דמסכמים בכבוד אביו ואמו: **הכי נמי[ט] כיון דאתצפיה אחצפיה.** לכיון שסתלוף פניו לסדיל אביו ואמו ג"כ בשעת הסרה נמי אם אין לו מרעה ומאמר שלא היה מנים בשביל בטחם: **הכא אמאי פותחין.** הכי נמי איכא למיחש שיפתח לעצמו. ומשני כיון דשאר נדרים אין פותחין בכבוד אביו ואמו לא אתי למעטי כי אין חילוק בנדרים ומנו שנדר אחר צריך לנא לפני חכם גם בזה יש לפני חכם: **מ"מ** דר' אליעזר. דמסתבר טעמייהו דרבנן דשמיתת נולד לא הוי מרעה מעיקרא: **כי מתו כל האנשים.** משה נדר לשמת במדבר ושלא לשוב למצרים ופתח לו הקב"ה פתח שאם היה יודע שמתו שוראלו לא היה נודר, ואע"פ שנדר לא יתרו ממיר מכל מקום עיקר הנדר היה משום דבלאו הכי לא היה רשאי לשוב למצרים מפני שוראלו: **קסברי.** הנהו מי מתו: **כל מקום שנאמר נצים ונצבים אינם אלא דתן ואבירם.** שכן מלינו בהם (במדבר כו) אשר הלו וכתיב (שם טז) יאלו נלבים, הלכך שני אנשים עברים נלים (שמות ב) היו דתן ואבירם, וכן (שמות ה) ויפגעו את משה ואהרן נלבים הנלבים פגעו במשה ואהרן וכתיב אלמא לא מתו: **אלא** כדאמר ריש לקיש שירדו מנכסיהם. וכיון דעניים הם לא היו יכולין להיות אחין דמיהם נשמעין ועניות לאו טולד הוא דכתיב: עני ומצורע ומי שאין לו בנים. והכהו לא הוו מלוכעים אלא עשירים היו יכולין לחזיק למשה אע"ג דמלוכעים היו ועוד אלא כן היו משלמין מן הממונה. ומומין לא היו דכתיב (במדבר טו) העניים באנשים הללו מנקה. ומנים היו להם דכתיב הם **ט)** ומנים אלא על כרחך עניים היו: